

נעימות

איזה חידוש חידש הגרי"ץ
כאשר ברח מאימת הנאצים?
מדור "נועם שיחה"

מתי ואיך צריך לגעור
בבעל קורא שטעה בקריאתו?
מדור "נועם הלכה"

נעימות התורה ♦ נעימות העבודה ♦ נעימות המצוות

י"ל ע" קהל "עבודת הלב" פניה"ק ירושלים תבב"א ♦ מאוצרות ומעיינות מוריני הגה"צ ר' יעקב מייזליש שליט"א רב דקהלתינו

נועם שיחה

נערך מתוך שיחות חיזוק והתעלות בעת רעוא דרעוין

לימוד התורה בימי בין המצרים

א. על כל פשעים תכסה אהבה

כשאנו נמצאים עתה בימי בין המצרים, וכל אחד רוצה למלאות רצונו ית' בשלימות, במיוחד בדברים שצריכים להתחזק בהם ביותר בימים אלו, ראוי לשום לב למאמר נורא מחז"ל שמראה לנו מה תפקידנו בימים אלו, וז"ל (מד"ר איכה): ויתר הקב"ה על ג"ע ע"ז ושפ"ד ולא ויתר על מאסה של תורה עכ"ל. הרי שהדבר אשר גרם חורבן ביהמ"ק יותר מכל שאר עונות החמורים ביותר, היה ביטול תורה, ולכאורה יש להבין מהו הטעם בזה, ולמה יהיה עון ביטול כל כך חמור – אפילו יותר מעובד ע"ז אשר יצא מכלל ישראל ויינו יין נסך, ואין לו חלק לעוה"ב.

וביאר על זה החסיד יעב"ץ [אין זה רבינו יעקב עמדין ז"ע שג"כ נקרא בשם היעב"ץ, שנולד בשנת תנ"ח. אלא זהו חד מגדולי וקדושי קמאי, שנולד בתחילת שנת ר' והיה ממגורשי ספרד בזמן האינקוויזיציה הנוראה בשנת רנ"ב, והחיד"א (שם הגדולים, ערך אור החיים) כתב עליו "צדיק הראשון מחסידים האחרונים", והאמרי אמת ז"ע (ליקוטים עמ' קכ"ו) כתב אודות ספריו הק', שיש ללמוד בהם, כי לשונו אש אוכלת להמעמיק בהם] (בפירושו על אבות א, ב) על פי משל לאיש אשר היה חייב מיתה מחמת פשעים חמורים, אך בהגיע זמן תלייתו ושאלוהו מהו בקשתו האחרון, כי כן היה המנהג לכבד את הנתלה במשאלתו האחרונה בחייו, ענה שרוצה רק לזמר בכינורו זמר אחד לפני המלך, כיון שהצריכו לקיים משאלתו הובא לפני המלך לנגן לפניו בכינור, ובהיות שידע איזה ניגון אהוב מאוד אצל המלך, התחיל לנגן אותו ניגון במתיקות נפלאה ובהתרגשות משובב לב שאי אפשר לתאר, עד שהמלך החל להוריד כנחל דמעה מרוב התרגשות, וביקש ממנו לחזור ולנגן את השיר שוב ושוב, וכך עשה כדבריו עד שהמלך אמר די כי התרגשות לבו עלה מאוד ואינו מסוגל ליותר, אך ביקש ממנו לחזור למחרת כדי להמשיך בשירתו הנפלאה. אמרו התלוינים הלא נגזר דינו לתליה, ענה המלך אני צריך לו לשמח את לבבי במתיקות שירותי ומנגינותי, וזה דוחה את חיוב תלייתו, כי צורך המלך הוא לפני הכל. ואכן ע"ז זכה להישאר תמיד בבית המלך ולא תלוהו.

יום אחד המתין לו המלך והוא לא הגיע, שלח המלך להביאו והגיע ללא הכינור, שאלוהו המלך היכן כינורו, ענה כי אתמול בערב התכעס על כינורו ונשבע שלעולם לא יגע עוד בכינור, והיות שצריך לקיים את שבועתו ולא להפר אותה, לכן שוב לא יוכל לנגן עוד לפני המלך. ויהי כשמוע המלך את

דבריו מיד קרא לתלוינים וציוה להם לתלותו על העץ. צעק והתחנן האיש וכי זהו צדק ומשפט, בשביל שבועה שלא לנגן חייב אדם מיתה ותליה על העץ? ענה לו המלך: אינך חייב מיתה על שגשבעת שלא לנגן, אלא על כל עבירות החמורות שבגללם התחייבת מיתה מאז ומקדם, כי כל הטעם שוויתרתי עליך וביטלתי עונש תלייתך היה רק כי רציתי לשמוע אותך מנגן במתיקות נפלאה, ועל כל פשעים תכסה אהבה, אבל ברגע שהפסקת מלנגן, חל עליך הדין הראשון ואתה חייב תליה על כל פשעיך ללא מנוס.

הנמשל הוא על מצב חטאם של ישראל בזמן חורבן ביהמ"ק, שאכן עברו על עבירות החמורות ביותר, והיו צריכים להענש בעונשים חמורים רח"ל על חטאיהם, אך כל זמן שעסקו בתורה, וקול מתיקות התורה היה כל כך מתוק ונחמד ואהוב וחביב בעיני ה', נתבטלו מהם כל העונשים, כדי שלא להפריע את תענוג המלך שכל כך מתענג ממנגינותיהם, אבל ברגע שהפסיקו מלימודיהם וביטלו תורה, כבר לא היה צורך בהם לשמח את המלך, ולכן הגיע הזמן להיענש רח"ל על עבירות הקודמות, וזהו כוונת חז"ל שהקב"ה ויתר על כל עבירות החמורות אבל על עוון ביטול תורה לא ויתר עכ"ל.

ובזה יובן ביותר הפסוק (ירמיה יג, יז) דמוע תדמע ותרד עיני דמעה. ודרשו על זה חז"ל (תניגה ה) דמוע - על חורבן בית ראשון, תדמע - על חורבן בית שני, ותרד עיני דמעה - על ביטול תורה. ואמר על זה הגר"א קוטלר זצ"ל שרואים מזה כי ביטול תורה הוא הגורם צער גדול מאוד לפני הש"ת, פי כמה מהצער שיש לו על חורבן ביהמ"ק, כי על חורבנות ביהמ"ק נאמר רק שהיה לו דמעה, אבל לא שירדה הדמעה, משא"כ בביטול תורה ירדה הדמעה מעיניו כביכול, וידוע כי ירדת הדמעה מהעין מורה על בכיה גדולה הרבה יותר מדמעה הנשארת בעין, כי בכייתו הולך וגדול עד שהדמעה אינה מסוגלת להישאר בעין אלא יורדת כנחלי מים, וכל זה היה בעוון ביטול תורה עכ"ל.

ולפי הנ"ל יובן היטב, כי הרי אין הקב"ה חפץ להעניש את ישראל בניו החביבים לו, ולכן אע"פ שעברו עבירות חמורות וגרמו לחורבן ביהמ"ק, עדיין היה להם תקוה להישאר בחיים ע"י זכות לימוד התורה שמשמח את המקום מאוד, ולא להיענש בגופם על כל חטאם, אבל ברגע שהפסיקו ללמוד, א"כ אין תקנה להם, והיו צריכים גם הם להיענש, ולכן היה הבכיה על ביטול תורה בכפלי כפליים.

ולכן בימים אלו שהקב"ה מצטער ביותר על החורבן ביהמ"ק, ואמר חז"ל (ירושלמי יומא א, נ) כל דור שלא נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו, העצה היעוצה

שלא יתעורר ח"ו קטרוג עלינו בימים קשים אלו, הוא ע"י שנתחזק ביותר בהתמדת התורה, לשמח את המקום ב"ה ע"י מתיקות קול התורה, ועי"ז נגרום שמחה ותענוג לאין ערוך לפני הקב"ה, ולא יחול עלינו שום עונש וקטרוג, אלא אדרבה על כל פשעים תכסה אהבה, והקב"ה ישפיע לנו שפע גדול של חסדים על שאנו משמחים אותו בזמן הגלות, וכמאמר חז"ל (ברכות ה.) אמר הקב"ה כל העוסק בתורה וכו', מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם.

ב. ביתו של הקב"ה בזמן הגלות

עוד יש לבאר את גודל הצער של הקב"ה בביטול תורה יותר מכל הצער שלו על חורבן ביהמ"ק, בהקדם המדרש (ב"ר לט, ט): אמר רבי לוי שתי פעמים כתיב לך לך, [א' לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך וגו', וב' קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המוריה והעלהו שם לעולה], ואין אנו יודעים אי זו חביבה אם השניה אם הראשונה, ממה דכתיב אל ארץ המוריה היו השניה חביבה מן הראשונה עכ"ל. והדבר צריך ביאור, וכי יש הוה אמינא שנסיון הראשון של לך לך היא חביבה יותר מנסיון של עקידת יצחק, הלא בנסיון הראשון היה אברהם אבינו במצב קשה מאוד, בלי בנים, בלי כסף, בלי שם טוב, ונמרוד חיפש אחריו להורגו, והקב"ה הבטיחו שבמקום החדש שילך יזכה לכל הישועות ולכל הברכות שבעולם, ונברכו בך כל משפחות האדמה, וכי זה לנסיון יחשב, משא"כ בעקידת יצחק היה לו נסיון לשחוט את בנו יחידו ואת כל עתידו והשקעתו הרוחנית מכל ימי חייו, ומה ההוה אמינא שנסיון הראשון יהיה חביב יותר מהשני.

וביאר הגר"ז מבריסק זצ"ל בעת שחרבו הנאצים ימש"ו את עיר מגוריו בריסק בשנות הזעם, והוא נדד ממקום למקום, שעתה נתברר לו מדרש זה, כי אי אפשר לתאר הצער שיש לאדם שאין לו בית בעולם, אע"פ שיכול להיות לו כל טוב, אבל אם אין לו בית והוא מרגיש כציפור הנודד מעץ לעץ בלי מקום נושבת, הרי זה צער גדול מאוד, ולא על חינוג היה הקב"ה משבח את ישראל בלכתם אחריו במדבר "זכרתי לך חסד נעורך וגו'", אע"פ שהיה להם כל טוב, אכלו את המן, השליו, בארה של מרים, ענגי הכבוד, היה להם משה רבינו, זכו לקבלת התורה הק', להקמת המשכן, ולכל שאר חסדים ונסים למעלה מן הטבע שאי אפשר לתאר, גן עדן ממש, עד שאמרו חז"ל (סנהדרין קח. במתני) דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא, וביאר המהרש"א (תגינה יב: ד"ה שהקים) כי כבר זכו במדבר לטעום טעם עולם הבא בחיים חיותם, וכבר אין חידוש להם העוה"ב, וא"כ מה הרבותא ומהו מעלתם שהלכו אחרי ה' במדבר, אך עצם הדבר להיות במצב שאין לו שום בית ומקום מגורים משלו בעוה"ז, הוא הרגשה נוראה שכאילו הוא הפקר ואין לו מקום בעולם, וזה היה הנסיון של לך לך הראשון עכ"ד.

והנה כלפי מעלה יש ג"כ כביכול הנהגה זו, אע"פ שמלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה, מכל מקום נתאוה לו להיות לו דירה בתחתונים ששם יהיה לו בית לשכינתו הק', ולכן ברא את העולם וצוה להקים לו בית ומעון כדכתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ולכן בשירת הים קבלו בני ישראל עליהם לבנות לו בית מעון, ואמרו זה אלי ואנוהו, שיבנו לו מקום נוה שאנן, ואכן במדבר הקימו לו משכן אך עדיין לא היה זה מקום קבוע, אלא נסעו כל הזמן ממקום למקום, ופרקו והקימו את המשכן שוב ושוב, עד שבנו לו ביהמ"ק קבוע בארץ ישראל, להיות לו שם ביתו נאוה קודש, וזה היה לו שמחה גדולה ועצומה שאי אפשר לתאר, אך מיום שנחרב ביהמ"ק והשכינה הק' נודד ממקום למקום יחד עם ישראל, גולה אחר גולה, הצער של הקב"ה איום ונורא, ועל זה הקב"ה מקונן כמה פעמים בכל יום ויום "אוי לי שהחרבתי את ביתי" (ברכות ג.), כי מלבד צער הגלות, יש צער מיוחד על שאין לו בית כביכול.

אמנם נחמה אחת נשאר, והוא מה שאמרו חז"ל (ברכות ה.) מיום שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. כי לימוד התורה בזמן הזה הוא נקרא ביתו ומקום מעון קדשו של הקב"ה אשר שם איוה למושב לו בזמן הגלות, כמו שכתוב (ההלים כו, ד) שבתי בבית ה' כל ימי חיי, ואמרו חז"ל (תנב"א פרק ה.) שזה קאי על לימוד התורה, וכן כתיב (ההלים

קלד, א) העומדים בבית ה' בלילות, ואמרו חז"ל (מנחות קו.) שזה קאי על תלמידי חכמים העוסקים בתורה בלילות. ועיין זוהר הק' (ח"ב דף ר"י) דהיכלא עילאה דקוב"ה אורייתא איהי. הרי שלימוד התורה הוא בית ה', וכן מובא בספה"ק רמז, כי תיב"ה אותיות בית ה', הרי שתיבת תורה הק' זהו ביתו של הקב"ה כביכול.

ולכן בזמן הגלות עיקר שמחתו של הקב"ה הוא שאנו עדיין לומדים התורה הק' ויש לו להקב"ה מעון קודש בעוה"ז, אך באם ח"ו גם את זה מבטלים, אז חרבו כל מעונותיו של הקב"ה והצער הוא בכפלי כפליים, לכן צריכים להרבות בימים אלו בלימוד התורה ביתר שאת, ובזה נזכה לשמח את השכינה הק' בהחזקת וקיום ביתו נאוה קודש לאורך ימים.

ג. גילוי דעת אלוקים מקרב הגאולה

ולסיום הדברים אזכיר עוד דבר חשוב מאוד בגודל נחיצות לימוד התורה בימים אלו כמצות עשה שהזמן גרמא, כי זאת ידע האדם, אשר כל פעם שיושב והוגה בתורה הק', זהו הדרך וההתעוררות להחיש ולמהר את התיקון השלם דלעתיד לבוא, ובזה הוא מקרב הגאולה השלימה ואת בנין בית המקדש השלישי, והוא עפ"י מה שאמרו חז"ל (ברכות לג.) כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה ביהמ"ק בימיו, וביארו בספה"ק דכיון דתכלית התיקון הכללי הוא שומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים (ישעיה יא, ט), והיינו שכל הבריאיה כולה תתמלא דעת אלוקים, "וידע" כל פעול כי אתה פעלתו, יכירו "וידעו" כל יושבי תבל, "וידעו" כי אתה שמך ה', למען "דעת" כל עמי הארץ, לכן כל מה שמוסיפין דעת אלוקים בעוה"ז הרי זה עוד גילוי אלוקות בעוה"ז ועוד שלב של הגאולה שלימה והתיקון הכללי, וזהו כוונתם ז"ל כל מי שיש בו דעה - כלומר שמכניס בלבו עוד דעת אלוקים ועוד דעת אלוקים, הרי זה חשוב כאילו נבנה ביהמ"ק בימיו, כי הוא בעצם בונה את ביהמ"ק השלישי ע"י שמוסיף דעת בעוה"ז.

וא"כ כשאחד מתייגע להבין היטב דברי הגמ' והראשונים וסברותיהם וטעמיהם, הרי הוא עובד בזה עבודה קדושה של בנין ביהמ"ק, כי כל התורה כולה הוא דעתו של הש"ת, שבאופן זה כך יהיה ההלכה, ובאופן זה כך יהיה המסקנא, הכל הוא דעתו של הקב"ה, וגם הקושיות וההוה אמינא בגמ' הוא ג"כ דעת אלוקים, ולכן כל גדולי הדורות היו מתייגעין עצמם להבין היטב מהו סברת הקשיא וההוה אמינא, כי הכל דעת אלוקים, וא"כ בכל יגיעה ובכל בידור שעושה האדם הרי הוא מוסיף עוד גילוי ובידור של דעת אלוקים בעוה"ז, כי עתה יודע עומק כוונת הקושיא, ועתה יודע עומק כוונת התירוץ, עתה יודע סברת הראשונים והאחרונים, הרי נתברר בזה מהו דעתו ורצונו של הקב"ה (ועיין מהו באריכות בספה"ק ערבי נחל פ' וישלח, אגרא דכלה פ' משפטים, מאורן של ישראל [בס"ס ישמח ישראל] פ' משפטים, ועוד), והיוצא לנו מזה כי כל יגיעה והתאמצות והתעמקות בבידור כוונת חז"ל ומפרשיהם הרי הוא הוספת דעת בעוה"ז והוא קירוב הגאולה ובנין ביהמ"ק, וזהו יש לרמז במה שאמרו חז"ל (ברכות סד.) עה"פ (ישעיה נד, יג) וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך - אל תיקרי בניך אלא בוניך, דהיינו שאלו הלומדים תורת ה' כראוי, הם נקראים בוניך - שבונים בזה את ביהמ"ק השלישי ומקרבים הגאולה שלימה.

ואולי זהו מכוון בדברי קדשו של האור החיים הק' (פ' תצוה) שכתב חז"ל: ולזה נתארך הגלות, כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצוות, אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה עכ"ל. כי משה רבינו הוא שורש הדעת כידוע (עי' זוה"ק בשלח דף סו., וע' ליקוטי תורה פ' שמות, ומאור עינים פ' דברים), והוא בא ללמד את ישראל דעת אלקים כדי שיהיו ראוים לגאולה שלימה ולומלאה הארץ דעה את ה', ולכן התנאי לגאולה הוא אם יעסקו ישראל בתורה ויוסיפו דעת אלקים, וממילא יתקרב הגאולה על ידם.

ויה"ד שאכן נזכה כולנו להוסיף בימים אלו בהתמדת ויגיעת התורה הק', וללמוד בחשקות ובהתלהבות אש קודש - ובאש אתה עתיד לבנותה, באש קודש של התורה הק' נבנה ביהמ"ק, ונזכה לגאולה שלימה וקרובה בב"א.

נועים ההלכה

פניני הלכה ומנהג שנערכו מתוך שיעורי מורינו הגה"צ שליט"א

"אקמיצא ובר קמיצא" – עניני מצוות תוכחה כשמוכיח חבירו ברבים

מתי מותר להוכיח את חבירו ברבים באופן שיתבייש

כתב הרמב"ם (פ"ו מהל' דעות ה"ח) וז"ל: המוכיח את חבירו תחילה לא ידבר עמו קשות עד שיכלימו שנתאמר ולא תשא עליו חטאו וכו', שאסור לאדם להכיל את ישראל, וכל שכן ברבים, אף על פי שהמכיל את חבירו אינו לוקה, עליו עון גדול הוא כך אמרו חכמים המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא, לפיכך צריך אדם להזהר שלא לבייש חבירו ברבים בין קטן בין גדול, ולא יקרא לו בשם שהוא בוש ממנו, ולא יספר לפניו דבר שהוא בוש ממנו, במה דברים אמורים בדברים שבין אדם לחבירו, אבל בדברי שמים אם לא חזר בו בסתר, מכילימן אותו ברבים, ומפרסמים חטאו, ומחריפים אותו בפניו, ומבזין ומקללין אותו עד שיחזור למוטב, כמו שעשו כל הנביאים בישראל עכ"ל. הרי שלענין תוכחה על חטאים שבין אדם למקום אם לא עזר תוכחתו ביחיד מותר להכילימו ברבים. וכן כתב החינוך (מצוה ר"ט) וספר ידאים (סי' רכ"ג).

ולכאורה מה הסביר לחלק בין אדם לחבירו לבין אדם למקום, כתב באבן האזול (שם) כי בבין אדם לחבירו אי אפשר ליחיד לדון, כי שמא יש לו איזה טענה עליו ואינו רוצה להגיד כי עבד איניש דלא מגלה טענתו אלא לפני בית דין, ולכן אסור לדון כפי הבנת שכלו וממילא אין לביישו, משא"כ בבין אדם למקום כיון שרואה בו שעובר על איסור מפורסם, אין שום טענה ותירוץ על זה, ולכן מותר להוכיחו אפילו דאיתי לידי בושיה.

מיהו במנחת חינוך (סוף מצוה ר"ט) כתב דמה שחילק הרמב"ם וכתב שעבירות שבין אדם לחבירו אין להוכיח, זהו דוקא לגבי האדם עצמו שנגנב ממנו והתובע את נזקו, אבל אדם אחר שרואה איך שיהודי חטא לאחרים ודאי מותר להוכיחו ולהכילימו ברבים אם אינו שומע ביחיד, כי כן עשו הנביאים כפי שמצינו הרבה בספרי הנביאים עכ"ל. ואילו לפי סברת האבן האזול מה החילוק בין זה לזה, וצ"ל שהמנחת חינוך למד שטעם החילוק הוא כי בדבר הנוגע בינו לבין חבירו צריך לעבור על מדותיו ולמחול, וזה שייך רק לגבי התובע עצמו ולא לגבי אחרים.

ההיתר להוכיח ברבים הוא רק כשהלה רוצה להמשיך עתה

באיסורו

והנה בשו"ת שער אפרים (י"ד סי' ס"ה) נשאל מרב אחד, על מעשה שאירע בעירו, שבעת דרשות שבת הגדול לפני עדת קהילתו, דרש על הפסוק (שמות ג, יב) ויאמר כי אהיה עמך וגו', בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על החר הזה, ודקדק שהרי הקב"ה הוא המדבר כאן והאיך אמר תעבדון את האלקים, הו"ל תעבדון אותי, ולכן ביאר בדרך מליצה שתיבת אלקים אין הכוונה להש"ת אלא להבדיל לאלהים אחרים והכוונה לחטא העגל שעבדו ישראל אחרי קבלת התורה, שאמרו קום עשה לנו אלהים עכ"ד, והנה אחרי הדרשה קם אדם אחד וקרא אותו לעיני כל העם כופר בעיקר על שחירף אלקים חיים והתחיל לרדוף אותו עד חרמה, וביקש מהשער אפרים שיעמוד למיין צדקו לבל יהיה נרדף ונידח מאותו איש. ועל עצם הענין שפירש כן הביא כמה ראיות שמותר לפרש שם אלקים מקודש לחול, ואחד הוא מספר אהבת עולם שפירש הפסוק ואלקיני שבשמים כל אשר הפך עשה, שזהו חלק מטענת אומות העולם שאלהיהם בשמים היינו השמש והירח כל אשר הפך עשה, הרי שמותר לפרש כזה.

השיב לו השער אפרים, כי עוד טרם שהגיע לו מכתבו כבר קיבל מכתב מאת אותו איש המוחה עליו, והלה שאל ממנו מה הדין ברב אשר דרש דרשות של דופי וגילה פנים בתורה שלא כהלכה, והחליף שם קודש לשם חול חלילה וחלילה, אם חייבים לנדות ולהחרימו וכו', ובראות השאלה אחזתו פלצות באמרו מי הוא זה ואיזהו אשר מלאו לבו להפך דברי אלקים חיים ולהמיר את כבודו בתבנית שור אוכל עשב, אך בהיות שהוא [השער אפרים] מזרעא דאהרן קאי לאהוב שלום במקומו ולרדוף שלום במקום אחר, ולכן הפך לוכותו של הרב וניסה להשקיט את כעסו עליו, [ותוכן התשובה נדפס שם סי' ס"ד] אך לאמיתו של דבר באמת לא נכון הדבר להפוך שם אלקים מקודש לחול, ולכן מיעין הוא להרב שיתנצל בפני הקהל על שאמר כן דרך הליצה והוא חוזר בו מדבריו, ובוזה יקדש שמו ברבים, והוסיף שמה שהביא מספר

אהבת עולם הפי' בפסוק ואלקיני בשמים וגו', הספר אינו תחת ידו, אבל אם כדבריו אזי לא אהבתיו אהב'ת עול'ם בזה וכו' עכ"ד. [ויש לציין כי אכן ראיתי שכך כתב בספר אהבת עולם (עמוד עבודה דף נג). והמחבר הגה"ק ר' שלמה אלגאזי זצ"ל היה מגדולי וקדושי דורו, זקיניו של בעל ארעא דרבנן, וזקן זקיניו של מהר"ט אלגאזי, והיה גדול הלוחמים נגד כת ש"ץ ימ"ש, ומרן החיד"א ז"ע העיד עליו (שם הגדולים, ערך זקנת שלמה) ששמע נוראות עליו, והיה מלומד בנסים, ולמד תורה לשמה עיי"ש, ומהר"י שפורטש ז"ע (בספרו קיצור ציצית נובל צבי, דף צד). כתב עליו: "איש שהכל בו, שקול כרובה של סנהדרין".]

והנה בתוך דבריו דן בהרחבה בענין חיוב תוכחה אם עי"ז מבייש את חבירו, והביא מה שאמרו חז"ל (ברכות י"ט): המוצא כלאים בבגד חבירו פושטו ממנו אפילו בשוק, וכן פסק הרמב"ם (פ"י מהל' כלאים), וטור ושו"ע (י"ד סי' ש"ג סעי' א) הרי להדיא דמותר לבייש את חבירו ברבים כשעובר על איסור, מיהו בטור ושו"ע (שם) הוסיפו דק אם הלוש הוא מזיד יש להכילימו אבל אם שוגג הוא ימתין עד שיבא לביתו ושם יעוררו על זה, אבל ברמב"ם לא חילק בזה ומשמע דלעולם מותר להכילימו במזיד, ותיירץ דשאני כלאים שעל כל פסיעה ופסיעה עובר על איסור כלאים, וגם אין לתלות היתר שהלוש לא התכוין ללושבו בקביעות ולכן מותר, כי הרמב"ם (הל' כלאים פ"י ה"ח) פסק דאין היתר ארעי לכלאים, לכן דוקא שם מותר להכילימו מיד, כי ע"י תוכחה זו יוכל למונעו מהעבירה אשר רוצה לעשות עתה, אבל אם כבר עשה את העבירה ורוצה להוכיחו על העבר כדי שלא יעשה עוד כדבר הזה, ודאי שאין להוכיחו ברבים. ועפ"ז כתב דודאי נכון הדבר שלא טוב עשה אותו איש אשר הוכיחו וביישו ברבים כשכבר אמר את ביאורו בפסוק הנ"ל, אלא היה לו לעוררו ביחיד שיחזור מדבריו.

לא להורות לעצמו שום היתר לביישו!

מיהו כל ההיתר לבייש ע"י תוכחה כרוך בהרבה תנאים, והרבה פעמים אסור להוכיח כי מוטב יהיו שונגין ואל יהיו מזידין (עי' רמב"ם הל' שביחת העשור סוף פ"א), וכן אם כבר הוכיחו בצנעא בבין אדם לחבירו ולא הועיל תוכחתו, כתב הלחם משנה שאין היתר לביישו ברבים (עי' שערי תשובה, שער ג' אות רכ"ח, ומגן אברהם, א"ח סי' קל"ו). ועיין ערכין (טז): שרבי אלעזר בן עזריה אמר תמה אני אם יש בדור הזה מי שיועד להוכיח עיי"ש. ולכן יעשה שאלת חכם קודם שרוצה להוכיח, ואל יסמוך עצמו על היתר כפי הבנתו, כי זהו דיני נפשות ממש.

בעל קורא שטעה בקריאתו

והנה לענין בעל קורא שטעה בקריאתו האם מותר לתקנו כשבוזה יתבייש ברבים, כתוב בשו"ע (א"ח סי' קמ"ב סעי' א) וז"ל: קרא וטעה אפילו בדקדוק אות אחת מחזירין אותו עכ"ל וכתב על זה הרמ"א בהגה וז"ל: דוקא בשינוי שמשנתה על ידי זה הענין, אבל אם טעה בגנינת הטעם או בניקוד, אין מחזירין אותו אבל גוערין בו עכ"ל. ולכאורה הלשון גוערין בו משמע שצריכים לעוררו בקול לפני הקהל, אך באשל אברהם [בוטשאטש] כתב שאין הכוונה ח"ו להכילימו ברבים, כי רק היכי שצריך לחזור שנית וכגון שיש שינוי במשמעות הפסוק ע"י טעותו, אז יש לעוררו על אתר כדי לתקן טעותו, [וכדברי השער אפרים הנ"ל, דרק למונעו מלהמשיך באיסורו מותר להוכיחו], אבל כשבין כך אינו צריך לחזור אין שום ענין להכילימו ברבים, אלא צריכים לומר לו א"ח"כ בצנעא שיזהר לכתחילה בזה ככל האפשר, ובפרט שדרך כלל הבעל קורא טועה מחמת שנבהל ומאימתא דציבורא ולא מחמת פשיעתו, מיהו אם ידוע לו שהלה עושה זה בקלות דעתו כי אינו נוהר בכבוד התורה, וכמה שמרזין אותו בצנעא ובדרך כבוד לא איכפת ליה הדבר, אז מותר להכילימו ברבים על זה ואף להעבירו מתפקידו, אבל בלא הכי אין שום היתר להכילימו ברבים.

ולפי זה לכאורה יהיה נפק"מ גם במה שנפסק בשו"ע (א"ח סי' קכ"ד) שהמדבר באמצע חזרת הש"ץ גוערין בו. דלפי האשל אברהם יהיה תלוי הדבר אם הלה רוצה להמשיך עתה ולדבר, צריכים לגעור בו על אתר אפילו שזהו ברבים, משא"כ אם הפסיק לדבר את ענינו, אין היתר לגעור בו ברבים אלא בצנעא ויל"ע.

נועים שבת

איצר המנוצר מבאר רבות'ק בגודל מעלת שבת קודש זו

פרשת מטות מסעי

ספר דברים נקרא "ספר הישר", והטעם לזה

בגמרא (ע"ז כה.) דרשינן על הפסוק (שמואל ב' א, יח) ללמד את בני יהודה קשת הנה כתובה על ספר הישר. מאי "ספר הישר"? וכו', ר"א אומר זה ספר משנה תורה, ואמאי קרו ליה ספר הישר, דכתיב (דברים ו, יח) ועשית הישר והטוב בעיני ה' עכ"ל. וביאר המהרש"א ז"ל: ועל שם זה קרא ספר משנה תורה "ספר הישר", לפי שהוא נוסף על התורה בכמה מצוות הישרים והטובים בעיני ה' עכ"ל. מהרש"א, ע"ז כה.

מה לנו לחפש אחר תוכחות מוסר, הרי יש לנו משנה תורה

מה לנו לחפש אחר תוכחות מוסר, הלא הפרשה כולה וכן כל הפרשיות משנה תורה כולם מלאים מתוכחות מוסר, הן מקיים החקים והמשפטים והמצוות, ושלא לסור ימין ושמאל, וליראה את ה' אלהינו, ולאחבה אותו, והן מלימוד התורה כמו שנאמר (דברים ד, ו) ושמרתם ועשיתם וכו'. שלה הק, ואתחנן

הוראת השואל ומשיב איזה ספר מוסר ללמוד בימי תשובה

אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל (שמות יט, י). "ל שהקב"ה רמז בזה למשה שספר משנה תורה אשר יאמר לישראל המתחיל "אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל" יפעול על ישראל כל כך שיתקדשו ע"י שמעם מוסרי משה רבינו ע"ה בספר דברים, אשר מועילים מאוד, כדרגיל הגאון בעל שואל ומשיב לומר למי ששאל אותו איזה מוסר ספר ילמוד בימי תשובה וירחא דאלול, קחו עמכם דברי"ם - ספר דברים, ושובו אל ה' - ע"ז תזכו לתשובה אמיתית וכו'. וזה שרמז כאן ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים, שעל ידי ספר דברים יעלו ישראל למדרגה גדולה כל כך שיהיו ממלכת כהנים וגוי קדוש. שיה יצחק (ויערבו), פ' יתרו

יאמרו בלילה "משנה תורה" לעורר לבבם

שמעתי ממנו ז"ל, שמרן בעל נועם אלימלך זצ"ל צוה להחסידיים בני נעורים, שיהיו אומרים בלילה "ובכן תן פחדך" בכדי לעורר לבבם, והה"ק היהודי ז"ל צוה שיאמרו בלילה "משנה תורה" לעורר לבבם. תולדות הנפלאות, אות ק"ד

כל מאורעות אלף הששי רמוזות בספר דברים - כל פרשה

נגד מאה שנה

שמעתי מפי הרה"ג הישיש וכו' מו"ה יצחק מרגליות אב"ד בשוצ'ין במדינת פולין, ששמע מפי מאור הגולה מהר"ח מוואלזין ז"ל, כי הגר"א ז"ל אמר כי בספר משנה תורה מרומז בכל סדרה מה שיארע במאה שנים מאלף הששי, כסדר י"ד פרשיות נגד יו"ד מאות (כי נצבים וילך נחשבים לא' כידוע), ושאל לו מהר"ח איה אפוא אנו מרומזים בפרשת תצא שהוא נגד המאה הששית שאנחנו עומדים כעת, והשיב לו כי שמו מרומז בתיבת אבן שלימה וכו', (ולפ"ז) דעת לנבון כי הרעות רבות וצרות אשר השיגונו בעו"ה במאה השביעית הזאת, מרומזים בקלות שבפרשת כי תבא ודו"ק) ועתה נצפה לגאולה העתידה בב"א. אמונה והשגחה (מאלצאן), דף מג:

כל דברי מוסר שבעולם

במשנה תורה כלול כל דברי מוסר שבעולם. רשפי אש [נעשכין], דברים

"קול עבודת הלב"

בארה"ק: 04-3011011 בארה"ב: 518-329-9225

שבתות בין המצרים (ב)

שבתות אלו משיגים אור גדול וחיות דקדושה

גלתה יהודה מעוני וגו' ישבה בגוים לא מצאה מנוח, שבת קודש נקרא כן [- ר"ל שבת נקרא מנוח, כמש"א יונה מצאה בו מנוח], אבל כל רודפיה, שכל מי שרודף אחר המנוח, הוא יום שבת קודש, השיגוה בין המצרים - שם משיגים אור גדול וחיות דקדושה משבת קודש. (שמועה טובה - קאסאן)

ג' שבתות אלו לתקן המוחין שנפגמו

נודע דהפגם [של חורבן בית המקדש] היה בהסתלקות המוחין [-חכמה בינה ודעת] וכו', ג' שבתות שבין המצרים הם לתקן המוחין ולהמשיכם. (אמרי יוסף, פ' מסעי)

שמחה נפלאה בשבתות אלו יותר מכל השנה

בקבלת שבת של פרשת מטות מסעי הבהיק השי"ת ברעיוני, אשר עליות נשמות שבשלשה שבתות של בין המצרים הם במעלה יתירה יותר ויותר מעליות נשמות בשבתות של כל השנה, דהיינו כי בכל שבת נתגלה אור ה' לכל נשמה כפי שורשה, מפני שבימות החול היה בעומק תחת בבחינת הנסרות כנודע, ולכך כבוא יום השבת נתגלו הנסרות בהרגשה לחוש השכל במראה כבוד ה' כנודע, א"כ הימי החול של בין המצרים שהמה בנפילה יתירה בעומק עומקה של תחת כנודע, לכן גם הגילוי של הני שבתות הוא בגודל עליה יותר ויותר בעומקה של רום וכו', אשר על כן השמחה שנתגלה לנשמות בהני שלשה שבתות הוא פלאים, כי שורשה של השמחה דקדושה הוא סוד עצמות ה' ב"ה כנודע, ואין זמן בכל השנה להיות ראוי להתגלות זה רק בהני שבתות. (תהלים דברי העם - וואלברוז)

עבודת הקודש בשבתות אלו בהתרגשות גדולה

הג' שבתות של בין המצרים היה ניכרים אצלו [אצל הרה"ק המנחת אלעזר ממונקאטש ז"ע] בעבודתו בקודש בהתרגשות עוז ותעצמויות, לאשר טובא גניז בגווייהו, כמו שמביא בשער יששכר (ימי המצרים אות ח - יא) שמקובל מצדיקים שהשבתות בין המצרים הם גדולים בערכם ואיכותם משארי שבתות ימות השנה וכו'.

בשבת ליכא דינא ד"בר מצרא"

הרה"ק בעל הדמשק אליעזר [מוויזניץ] ז"ע שהה פעם בתל אביב בשבת של ימי בין המצרים וערך את שולחנו הטהור בשמחה רבה כדרכו בקודש, אחרי הטיש ניגש אליו יהודי חשוב שלא היה נמנה בין עדת החסידים ואמר לו: ילמדנו רבינו, הרי עומדים אנו בימי בין המצרים שבהם נחרב בית תפארתינו, ולשמחה זו מה היא עושה? אמר לו [הדמשק אליעזר] דברי תורה מזקינו אהבת שלום מקאסוב, דהנה אמרו חז"ל (ביצה טז.) דשבת איקרי מתנה, ולכן אמר הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ובמתנה הרי קיימ"ל (ב"מ קח:) דלית דינא דבר מצרא, נמצא דבשבת אין דין בין המצרים. (מפי ספרים וסופרים, ח"ג דף קמ"ה)

ישמח לב מבקשי השם

שמחים אנו להודיע לקהל דורשי ומבקשי השם, כי בס"ד החל מחדש אלול הבעל"ט יתוסף חידוש נפלא ומיוחד בגיליון

מדור "תשובה נעימה"

ובו יתאפשר לשלוח שאלות בעניני עבודת השי"ת, חיזוק והדרכה, ובכל שבוע יופיע בגיליון תשובה מאת מורינו הרב שליט"א.

ניתן כבר להשאיר שאלות בקול עבודת הלב 04-3011011 שלוחה 6 <1